

таких осіб до відповідальності, передбаченої законодавством відповідної держави.

До порушення прав неповнолітніх громадян України також призводить відсутність налагодженого механізму переказу коштів, належних неповнолітнім у зв'язку з втраченою годувальника, нарахованих компетентними органами іноземних держав.

Згадані приклади вкотре переконують у необхідності встановлення дієвої системи захисту прав наших громадян за кордоном. Провідну роль у цьому процесі має відігравати держава, яка повинна забезпечити укладення дво- та багатосторонніх міжнародних договорів, спрямованих на захист прав українських громадян взагалі та трудящих-мігрантів, зокрема. Нерідко допомагати у забезпеченні прав наших співвітчизників за кордоном заважає бюрократизованість владних механізмів в Україні. Органи державної влади та їхні співробітники, розуміючи проблематику, тим не менше практично не шукають дієвих шляхів удосконалення своєї роботи.

Важливим кроком на шляху до кращого забезпечення прав дітей українських мігрантів стало створення посади Уповноваженого Президента України з прав дитини, який, на нашу думку, може взяти на себе основний обсяг роботи з питань, що виникають у зв'язку із захистом прав українських дітей на Батьківщині та за кордоном.

Також очевидною є необхідність налагодження ефективної системи взаємодії між державою, професійними організаціями та громадськістю. Укрінюрколегія, яка знає, чим живуть українські трудящі-мігранти, регулярно надає органам державної влади юридичні висновки та роз'яснення з питань змісту й практики застосування іноземного закону та норм міжнародного права, бере участь у міжвідомчих консультаціях, підготовці та експертизі проектів нормативно-правових актів, які стосуються дотримання й захисту прав зазначеної категорії громадян України. Громадські організації, які щоденно роблять вагомий внесок у полегшення життя українських трудових мігрантів (Міжнародний благодійний

фонд «Карітас», Товариство Червоного Хреста, релігійні осередки та організації українців у країнах масової міграції), також повинні бути залучені до цього процесу, оскільки поєднання зусиль, досвіду і знань державних органів, професійних та громадських організацій здатне дати належний результат.

1. Декрет від 14 листопада 1958 року, яким затверджується Положення до Закону «Про Цивільний реєстр» – Decreto de 14 de noviembre de 1958 por el que se aprueba el Reglamento de la Ley del Registro Civil [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Privado/rrc.html.
2. Закон Королівства Іспанія «Про Цивільний реєстр» від 8 червня 1957 року – Ley de 8 de junio de 1957, sobre el Registro Civil [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Privado/lrc.t1.html.
3. Кодекс про реєстрацію актів цивільного стану, затверджений Декретом-Законом № 131/95 від 6 червня 1995 року – Código do Registo Civil: Aprovado pelo Decreto-Lei n.º 131/95, de 6 de Junho [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irm.mj.pt/IRN/sections/irm/legislacao/docs-legislacao/codigo-do-rc/downloadFile/file/Codigo_do_Registo_Civil_11-04-12.pdf?nocache=1334135071.55.
4. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – 1990. – № 1. – С. 205. (Міжнародний договір).
5. Кримінально-процесуальний кодекс Португалії, затверджений Декретом-Законом № 78/87 від 17 лютого 1987 року – Código do Processo Penal: Decreto-Lei n.º 78/87, de 17 de Fevereiro [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dgpi.mj.pt/sections/leis-da-justica/livro-iv-leis-criminais/leis-processuais/codigo-de-processo-penal/diplomas-que-publicam>.
6. Правила регулювання португальського громадянства, затверджені Декретом-Законом № 322/82 від 12 серпня 1982 року – Regulamento da Nacionalidade Portuguesa: Decreto-Lei n.º 322/82 de 12 de Agosto [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nacionalidade.sef.pt/legislacao.htm>.
7. Цивільний кодекс Італійської Республіки – Codice Civile dell'Italia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.altalex.com/index.php?idnot=34794>.
8. Цивільний процесуальний кодекс Португалії, затверджений Декретом-Законом № 44129 від 28 грудня 1961 року – Código de Processo Civil: Decreto-Lei n.º 44129, de 28 de Dezembro de 1961 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dgpi.mj.pt/sections/leis-da-justica/livro-iii-leis-civis-e-leis-de-processo-civil/codigo-de-processo-civil>.

УДК 323.113(=161.2):(294.4)

Ірина Мусієнко

Діаспоральна політика та її вплив на європейське сприйняття України

У статті аналізуються можливості використання інтелектуального потенціалу української діаспори для покращення сприйняття України в Європі та створення позитивного іміджу держави.

Ключові слова: діаспора, політика, Європа, імідж України.

Author analyzed the possibility of using of the intellectual potential of Ukrainian Diaspora for improving the perception of Ukraine in Europe and creating of its positive image.

Keywords: Diaspora, Policy, Europe, Image of Ukraine.

Геополітичні реалії сучасного світу вимагають від національних держав, що поступово втрачають монополію у зовнішньополітичній діяльності, мобілізації ресурсів і координації діяльності різноманітних недержавних геополітичних суб'єктів, котрі, у відповідності до розроблених державою зовнішньополітичних стратегій, цілеспрямовано сприяють ухваленню вигідних для країни міжнародних політичних рішень [12], покращенню її сприйняття на міжнародній арені, формуванню та просуванню позитивного іміджу та бренду, нарощуванню «м'якої сили» держави. Одним із таких важливих недержавних геополітичних акторів є діаспори, які у добу глобалізації все більше набувають рис політичних

об'єднань, політичної суб'єктності, стають впливовими самостійними геополітичними акторами.

Під діаспоральною політикою держави ми розуміємо державну політику, спрямовану на підтримку і захист діаспоральних об'єднань та етнічних груп за кордоном, збереження етнічної ідентичності й культури, використання їхнього потенціалу задля етнічного лобіювання та формування позитивного іміджу держави-донора. Сприйняття держави ми розглядаємо як соціально-політичну перцепцію, що передбачає цілісне, у сукупності всіх його якостей, відображення об'єкта, котре залежить від характеристик як об'єкта, так і суб'єкта сприйняття. Державне іміджування країни ми

досліджуємо як процес вироблення та реалізації стратегії керівництва зовнішньополітичним іміджем держави.

Аналіз потенціалу діаспор як суб'єктів лобювання національних інтересів, просування позитивного іміджу та бренду держави-донора вимагає застосування полідисциплінарних підходів, базується на положеннях теорії глобалізації, інформаційного суспільства, політичних комунікацій, етнічного лобізму, міжнародних стосунків, «м'якої сили» Д. Ная, транснаціональних мереж.

У поле зору як зарубіжних, так і вітчизняних науковців потрапили окремі аспекти досліджуваної проблеми. Їхній науковий доробок презентований такими напрямками: 1) політична роль діаспор (Дж. Армстронг, Й. Шайн, А. Барт, В. Тишков, Г. Шеффер [13; 21; 23; 28]); 2) діаспоральна політика Української держави (О. Малиновська, Б. Юськів, А. Попок [4; 18; 8]), проблеми сприйняття держави, державного іміджування та брендингу (Г. Почепцов, Э. Галумнов, О. Деркач [1; 6; 9]).

Мусимо констатувати, що проблеми діаспоральної політики та її впливу на сприйняття України в Європі та світі, у вітчизняній науці перебувають на периферії теоретичних досліджень. Панування стереотипних підходів зумовлює значні проблеми у теоретичному, нормативно-правовому, інституціональному, кадровому забезпеченні української діаспоральної політики, відсутність науково обґрунтованої стратегії керування діаспоральною політикою та політикою державного іміджування України, що і визначило актуальність запропоновано дослідження.

Метою даної розвідки є вивчення політичних аспектів діаспоральної політики України, прагматичних моделей політики взаємодії держави та її діаспор, потенціалу діаспори в реалізації національних інтересів держави-донора, передусім у ролі суб'єкта іміджування, брендингу та лобювання етнічної Батьківщини.

Моніторинг наявного реального образу України в європейському сприйнятті засвідчує такі його варіації: 1) Україна – terra incognita, «невідомо земля», «сіра зона»; 2) Україна – це Росія або її частина – «злиття іміджів»; 3) тенденційний, цілковито негативний образ країни; 4) відносно об'єктивний образ України.

Що стосується місця України серед держав світу, то експертне середовище кваліфікує її як локальну малу державу; невизначену та контроверсійну державу з обмеженими впливом та можливостями; чи відносять до другорядних регіональних держав, які перебувають у конфлікті із домінуючими регіональними державами (Росія), або периферійних держав, «статистів». Світові рейтинги за різними показниками і позиціями відображають складні проблеми України та вимальовують доволі невтішну картину значного відставання держави від провідних країн світу, а також від східноєвропейських держав, які провели глибокі системні реформи і вступили до ЄС. Отже, негативний зовнішньополітичний імідж країни є викликом для її безпеки і потребує невідкладних заходів для подолання такого становища, зокрема, із використанням потенціалу української діаспори.

Нормативно-правова база, що регламентує діаспоральну та іміджеву політику України, включає низку документів, серед яких Концепція державної міграційної політики (2011 р.), Концепція програми формування позитивного міжнародного іміджу України на 2013–2015 рр. та інші. Проте вони були піддані гострій критиці експертів [8; 11] і вимагають кардинального переосмислення та доопрацювання. У цих документах

діяльність діаспори як інструмент реалізації зовнішньополітичних стратегій України навіть не розглядається.

Діяльність інституцій, на яких покладено завдання реалізації діаспоральної політики, характеризує формальність підходів та неузгодженість дій. У 2008 р. було утворено Міжвідомчу координаційну раду з питань забезпечення розвитку зв'язків із закордонними українцями, однак у 2013 р. її ліквідували. Відсутнє належне фінансування діаспоральних програм та інституцій. Так, у бюджетній програмі «Фінансова підтримка забезпечення міжнародного позитивного іміджу України та здійснення заходів щодо підтримки зв'язків з українцями, які проживають за межами України» на 2011 р. передбачалися просто мізерні кошти: 15 тис. грн. на надання фінансової підтримки українським школам за кордоном; 50 тис. грн. – на підтримку видання та перекладу за кордоном наукової та художньої літератури [14].

Слід констатувати, що Україна не використовує можливості діаспори задля покращення сприйняття держави в країнах ЄС. У 2006 р. створена «Європейська Асоціація Українців», яка розробила і почала реалізовувати цільову програму «Український поступ в Європі» із метою гуртування закордонних українців у мережеву спільноту, просування позитивного іміджу України; навчання найактивніших громадських лідерів із числа закордонних українців; формування в Європейському Парламенті проукраїнської депутатської платформи, яка має представляти та лобювати інтереси України в ЄС. У 74 державах світу, а також у Європарламенті, Євросуді, ЮНЕСКО, ООН, МАГАТЕ, ОБСЄ, ПАРЄ, НАТО, Ватикані при участі дипломатичних установ та інститутів громадянського суспільства – «Друзі України» («Friends of Ukraine») відкрито представництва Місії Народної Дипломатії «Європейська Україна». Однак діяльність цих інституцій у світі досліджуваних проблем також не видається вельми результативною.

Існуючі українські науково-дослідні інституції (Інститут досліджень діаспори Національного університету «Острозька академія», Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка») працюють без зворотного зв'язку, їхні теоретичні напрацювання та пропозиції поки не знаходять відгуку і втілення в нормативно-правових документах та практиці діаспоральної політики держави.

Актуалізує глибоке вивчення вказаної проблематики та включає її до порядку денного безпекової політики також і низка наступних вагомих факторів. По-перше, проблеми української діаспори як частини національного гуманітарного простору і одночасно «світової» [3] діаспори. Україна входить до числа країн із найбільшою діаспорою, за деякими підрахунками кожен третій етнічний українець проживає за її межами, чисельність закордонних українських громадян згідно із офіційними даними становить близько 7 млн. осіб, українська трудова міграція налічує від 1,5 до 7 млн. осіб [22]. Консенсусна діаспоральна політика України повинна забезпечити збереження української ідентичності діаспори, тобто гарантувати виживання діаспори як такої; зберегти генетичний фонд українського етносу, котрий є державоутворюючим і титульним в Україні, його демографічний потенціал, що може бути в перспективі використаний завдяки репатріаційній політиці як ресурс відновлення чисельності населення України; нейтралізує сприйняття української діаспори державою-реципієнтом як конфліктогенного фактору, попереджує спроби її дискримінації, асиміляції, розколу та використання для реалізації антиукраїнських геополітичних регіональних стратегій третіх держав (прикладом слугує

проблема політичного русинства). По-друге, проблеми самої України: цивілізаційна невизначеність, труднощі в міжнародних політичних комунікаціях і реалізації курсу на євроінтеграцію, недостатній потенціал «м'якої сили», відсутність сильного лобі, вакуум безпеки, потреба у закордонних інвестиціях та інноваційних моделях і технологіях для підтримки внутрішньополітичних реформ, негативний зовнішньополітичний імідж, недостатня присутність України у світі, існування антиукраїнського лобі. Отже, діаспоральна політика є важливим етнополітичним аспектом безпеки України, а найоптимальнішою її моделлю є діяльність із перетворення діаспор на інструмент «softpower».

Не слід також забувати, що українська діаспора всіх чотирьох хвиль еміграції є найбільшим інвестором в українську економіку – у 2012 р. трудові мігранти інвестували в українську економіку понад 7,5 млрд. доларів, у той же час прями інвестиції склали 6 млрд. [11]. Втрата українцями за кордоном контактів із етнічною Батьківщиною призведе до втрати Україною цих інвестицій.

Формування та просування позитивного іміджу України силами діаспори слід проводити комплексно, у всіх напрямках і сферах діяльності, на всіх рівнях – від особистого спілкування до транснаціональних обмінів, із урахуванням потенціалу діаспори, геополітичних інтересів України та реальних умов у кожній окремій країні чи регіоні, із використанням міжнародного теоретичного доробку і практичного досвіду.

Формуванню глобального українського простору сприяє діяльність міжнародних українських організацій, передусім Світового конгресу українців та Європейського конгресу українців. Українська Всесвітня Координаційна Рада, що об'єднує 382 членів-організацій (найвищий орган – Всесвітній форум українців), є провідним координаційним органом українців за кордоном. За висновком українських дослідників, на часі розробка концепції світового українського лобі.

Варто вказати, що іміджева і лобістська діяльність українських діаспоральних організацій гальмується внутрішніми проблемами самої діаспори: 1) українська діаспора кількісно потужна, однак у політичному та економічному плані слабка, неконсолідована, маловпливова, аморфна, неоднорідна як в сенсі етнічної мотивації, так і за ресурсним потенціалом [19]. Тобто, за Дж. Армстронгом [21], вона – не «мобілізована», а «пролетарська» діаспора (яка не вміє ефективно відстоювати власні інтереси); 2) етнічна маргіналізація, активні асиміляційні процеси, відмова від власної ідентичності.

При належній дієвій допомозі України та успішній реалізації ефективної стратегії діаспоральної політики, ситуація в українських громадах Європи має шанс кардинально змінитися. Зростаючи у разі підтримки етнічної Батьківщини ресурси діаспоральних об'єднань могли б стати основою для формування, захисту і просування позитивного зовнішньополітичного іміджу України; лобіювання та презентації інтересів України; забезпечення інформаційної присутності в Європі, розвитку транскордонних і регіональних зв'язків; сприяння входженню України до ЄС, НАТО та інших євроатлантичних структур; створення власного лобі у політичних і державних структурах; сприяння процесам демократизації, наближенню всіх сфер життя України до європейських стандартів, розвитку ринкової економіки; надання фундаментальної допомоги у сфері інноваційного менеджменту, захисту і комерціалізації інтелектуальної власності, проведення виставок, конференцій; створення нових компаній; поглиблення присутності української культури й науки у світі; сприяння конструюванню в Україні європейської ідентичності,

вихованню поваги до європейських цінностей; подолання конфліктогенних ситуацій (наприклад у польсько-українських історичних дебатах, при розв'язанні проблем політичного русинства, що є деструктивними факторами міжнародних стосунків). Закордонні історики українського походження, серед яких багато талановитих і поважних висококваліфікованих спеціалістів, що зберегли етнічну ідентичність та плідно працюють на ниві україністики, української історії, мають змогу пропагувати у науковому світі українську схему історії України без нашарувань антиукраїнських міфів; протидіяти провокаціям навколо контроверсійних сторінок її історії, які перешкоджають налагодженню міжнародних контактів; подолати її відсепарованість від світової історії та існуючі стереотипи у сприйнятті Української держави.

За висновком українських учених, діаспорна присутність України у світі є важливим ресурсом нашої держави, який досі залишається ще повною мірою неусвідомленим і незабезпеченим [2]. Тому імперативами діаспоральної політики України у сфері державного іміджування України, покращення її сприйняття в Європі, етнічного лобіювання є:

1) позиціонування Української держави як головного суб'єкта діаспоральної політики, що розробляє концепції світового українського лобі та його транснаціональної мережі, формує довгострокову стратегію ефективного етнічного лобіювання, міжнародного іміджування та брендингу України, координує через спеціально створений при МЗС Координаційний Центр співпрацю з діаспорою і керує реалізацією цих стратегій;

2) визнання діаспоральних груп незалежними недержавними повноправними суб'єктами міжнародних стосунків, елементом транснаціональних мереж, вагомим каналом політичної комунікації, сприяння підвищенню мотивації участі закордонних українців у процесах лобіювання України, укладання між провідними діаспоральними організаціями та органами, що представляють Українську державу, договорів про співпрацю, що передбачали б делегування частини прав;

3) врахування при формуванні вказаної стратегії інтересів країн-реципієнтів, транснаціональних структур і необхідності гармонізації інтересів всіх сторін із акцентом на українських національних інтересах у кожній країні;

4) повноцінне науково-методичне, нормативно-правове, інституціональне, фінансове, кадрове, інформаційне, технічне забезпечення діаспоральної політики та всебічне сприяння оптимізації взаємодії України із закордонним українством;

5) активна протидія асиміляційним процесам, втраті етнічної ідентичності, знищенню генофонду та демографічного потенціалу українства;

6) здійснення політики етнічного лобіювання України виключно в правовому полі, уникаючи ситуацій, коли б українці за кордоном ставали заручниками міжнародних конфліктів або сприймалися як конфліктогенний фактор, перетворення діаспори на інструмент «м'якої сили» України;

7) врахування при прийнятті рішень з питань, що є особливо чутливими для української діаспори, її інтереси та позицію;

8) регулярне проведення моніторингу стану і потенціалу українських діаспоральних груп;

9) виділення коштів на фундацію за кордоном наукових центрів, кафедр україністики та надання всебічної державної підтримки вже існуючим інституціям; створення глобального українського національного гуманітарного простору;

10) залучення діаспорних кадрів до реалізації проектів з посилення інформаційної присутності України в закордонному медіа-просторі, особливо цифровому.

1. *Галумов Э. А.* Международный имидж России: стратегии формирования / Э. А. Галумов. – М., 2003. – 446 с. 2. *Зяблюк Н. Г.* США: лоббизм и политика / Н. Г. Зяблюк. – М.: Мысль, 1976. – 207 с. 3. *Ліннік Ю. В.* Особливості лобізму. Лобізм в Україні / Ю. В. Ліннік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_NND_2012/Politologia/1_105867.doc.htm. 4. *Малиновська О. А.* Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями / О. Малиновська. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – 236 с. 5. *Онуфрив М.* За лаштунками Світового конгресу українців / М. Онуфрив [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ppravda.com.ua/columns/2013/08/27/6996744/>. 6. Политическая имиджелогия: учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по направлению и спец. «Психология» / Ред. А. А. Деркач [и др.]. – М.: Аспект Пресс, 2006. – 399 с. 7. Политология. Словарь / В. Н. Коновалов. – М.: РГУ, 2010. – 290 с. 8. *Попок А. А.* Исторична батьківщина – діаспора: європейський досвід взаємин / А. А. Попок, С. Ю. Лазебник. – К.: Альтерпрес, 2003. – 152 с. 9. *Почепцов Г. Г.* Имиджелогия. Инструментарий по управлению будущим / Г. Г. Почепцов. – 6-е изд., стер. – М.: SMART BOOK, 2009. – 574 с. 10. Профессиональный словарь лоббистской деятельности / Составитель П. А. Толстых // Центр по изучению проблем взаимодействия бизнеса и власти, Москва, 2009 / П. А. Толстых [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.lobbying.ru/dictionary_list.php. 11. Світове українство може захистити українців і євроінтеграцію України – Чолій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25089000.html>. 12. *Солонтай О. Г.* Лобіювання:

сутність, засади, практика застосування: посібник для тренерів / О. Г. Солонтай, В. В. Навроцький, О. Д. Коваль. – Ужгород, 2003. – 140 с. 13. *Тишков В. А.* Исторический феномен диаспоры / В. А. Тишков // Национальные диаспоры в России и за рубежом в XIX–XX вв. / Сб. ст. под ред. Ю. А. Полякова и Г. Я. Тарле. – М., 2001. – С. 9–44. 14. Українська держава та світове українство: актуальні питання, потенціал та перспективи взаємодії. – К.: НІСД, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ukr_depzh-8f19d.pdf. 15. *Черногорцева С. В.* Влияние этнополитического лоббизма на внешнюю политику США: автореф. дис. ... канд. полит. наук / С. В. Черногорцева. – М., 2007. – 22 с. 16. *Щигельська Г.* Роль діаспори у лобіюванні національних інтересів України на міжнародній арені / Г. Щигельська // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: 36. матеріалів III Міжнародного конгресу. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – С. 152–157. 17. *Юськів Б. М.* Глобалізація і трудова міграція в Європі: монографія / Б. М. Юськів. – Рівне: видавець О. М. Зень, 2009. – 476 с. 18. *Ярошко О.* Чинник діаспори у формуванні та здійсненні зовнішньої політики України / О. Ярошко // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: 36. матеріалів Міжнародного конгресу. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2008. – С. 160–166. 19. *Ambrosio T.* Ethnic Identity Groups and U. S. – Foreign Policy, 2002. – 240 p. 20. *Armstrong J. A.* Mobilized and proletarian diasporas / J. A. Armstrong // American political science review. – Wash., 1976. – Vol. 70. – № 2. – P. 393–408. 21. *Goldstein K.* Interest Groups, Lobbying, and Participation in America. – New York, Cambridge University Press, 1999. 22. *Shain Y., Barth A.* Diasporas and International Relations Theory, International Organization / Y. Shain, A. Barth. – Summer 2003. – Vol. 57. – No 3. – P. 449–479.

УДК 314.74:316(477).063.009

Світлана Одинець

Транснаціональна мобільність українок Італії: чинники розвитку і основні моделі

У статті аналізуються відмінності транснаціональної мобільності від циркулюючих міграцій. На основі власних емпіричних досліджень авторка аналізує основні фактори італо-українських транснаціональних рухів і демонструє кілька типових прикладів такої мобільності, характерної для сучасних глобальних переміщень, показує їх вплив на розвиток країни походження – України.

Ключові слова: транснаціоналізм, мобільність, Італія, жіноча міграція.

The article discusses peculiarities of transnational mobility and their differences of the circular migration. The author explores the main features of Italian-Ukrainian transnational mobility and points their impact on the social fields of country origin – Ukraine.

Key words: Transnationalism, Mobility, Italy, Women's Migration.

Однією з нових тенденцій у міграціях українців до країн ЄС, і, зокрема, до Італії, є транснаціональна мобільність – феномен міграційного транснаціоналізму, під яким розуміють циркуляцію грошових переказів, а також соціальних капіталів, ідей, практик та ідентичностей в єдиному соціальному полі, витвореному між країною призначення та країною походження, – над фізичними кордонами [6; 7; 8].

В Україні цей тип мобільності ще визначають як горизонтальну циркулюючу міграцію [2]. Появі цього феномена в останні роки сприяло кілька хвиль масової легалізації українських мігрантів (насамперед, в Італії). Його основною моделлю є курсування мігранта між обома країнами з відносно сталою частотністю: принаймні один раз на два роки. Проте кількість перетину кордону, час і причини перебування в обох країнах є лише умовними факторами в аналізі такої мобільності. Умовно принциповим може вважатися факт наявності таких переміщень, але це не найважливіший критерій. Ключовим, натомість, є підтримування мігрантом зв'язків із обома країнами, тобто його включеність і участь

у соціальному просторі, створеному між двома країнами, «уздовж» і «над» географічними кордонами.

Транснаціональна мобільність, на перший погляд, може нагадувати циркулюючу, проте існує принаймні три відмінності у цих типах. По-перше, вони відрізняються причинами – мігрантськими мотиваціями: на відміну від циркулюючих, транснаціональні мігранти не обов'язково переміщуються між двома країнами з метою пошуку роботи або її виконання. Причинами курсування можуть бути цілковито інші причини – проведення канікул, ведення бізнесу в країні призначення (як правило, колишній країні їхнього довшого міграційного проєкту). По-друге, циркулююча мобільність характеризується певною часовою циклічністю – періодичною повторюваністю, тоді як транснаціональні мігранти можуть пересуватися між двома країнами без будь-якої систематичності у часі. Такий часовий фактор взагалі не відіграє суттєвої ролі. Нарешті, по-третє, і найголовніше – фізичне переміщення між обома країнами не є вирішальним чинником: мігрант може приїхати до країни призначення, пропрацювати там певний час, отримати документи на постійне перебування або навіть